

ถอดบทเรียนกระบวนการการเรียนรู้เชิงบูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียง แบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี***

A Lesson Learnt from Progressive Sufficiency Economic Activities on Integrated Learning
Processes of Community Enterprises for Green and Happiness Society in Ratchaburi Province

นรินทร์ สังข์รักษา*
ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 2) วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน 3) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมหรือวิสาหกิจบริบาล (CSR) ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 4) ศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ากับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และ 5) ศึกษาความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิสาหกิจชุมชน การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสุ่มตัวอย่าง แบบเป็นระบบ ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มพาณิชย์กรรม กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มบริการ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น จำนวน 422 คนและการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงจำนวน 53 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ระดับลึก และร่างการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ร้อยละ 63.30 ดำเนินการระหว่าง ปี 2541-2550 ร้อยละ 61.80 มีขนาดของสินทรัพย์ ต่ำกว่า 3 แสนบาท ร้อยละ 55.00 ได้รับความรู้มาจากภายนอกท้องถิ่นมากที่สุด ร้อยละ 37.40 รองลงมาแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกท้องถิ่น ร้อยละ 35.50 แหล่งของความรู้ที่ได้รับมาจากการใช้หลายสื่อ ร้อยละ 55.70 มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 98.80 องค์ความรู้ในการนำมาประยุกต์ใช้ในระดับมาก ร้อยละ 43.60 มีการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน ในระดับมาก ร้อยละ 40.80 ผลที่เกิดจากการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน ในระดับมาก ร้อยละ 48.10 และบทเรียนที่ได้จากการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานในระดับมาก ร้อยละ 48.10 พฤติกรรมการปฏิบัติในวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับมาก มีกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่ม/เครือข่าย จากการลงมือปฏิบัติจริงจากการแก้

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

*** งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นปีที่สอง

ปัญหาในชีวิตจริง การขับเคลื่อนการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการประหยัด บทเรียนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าในระดับมาก มีการสร้างและใช้ความรู้ตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีการออม การลดหนี้และการลดรายจ่าย และมีศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ การปฏิบัติที่ดี/เหมาะสมที่ถือเป็นผลสำเร็จในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าในระดับมาก มีวิธีการคิด กระบวนทัศน์ใหม่ มีการตั้งเป้าหมาย เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ การปฏิบัติตามแนวทางวิถีแห่งความพอเพียง ผลของการปฏิบัติที่ดีของวิสาหกิจชุมชน คือ สามารถเลี้ยงตัวเองได้ และมีความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย บทเรียนที่ได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก มีบทเรียนจากในอดีต และบทเรียนในปัจจุบันทั้งระดับบุคคล/ครอบครัว ชุมชน และสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก มีความรับผิดชอบต่อผู้ร่วมงาน (แรงงาน) ต่อกลุ่ม/เครือข่าย ต่อลูกค้า ต่อชุมชน ต่อสังคม และต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก มีความอยู่เย็นเป็นสุข จากระดับบุคคลที่มีความสุข ความภาคภูมิใจ มีชีวิตที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความสุขจากครอบครัวอบอุ่น ความสุขจากชุมชนเข้มแข็ง

คำสำคัญ : ถอดบทเรียน เศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจชุมชน สังคมอยู่เย็นเป็นสุข

Abstract

This research was aimed to 1) draw up the lesson learnt from the community business development through Progressive Sufficiency Economic Activities of community entrepreneurs 2) analyze their integrated learning process happened from the economic activities 3) study their corporate social responsibility (CSR) 4) study their good practices in the application of Progressive Sufficiency Economic mixed with Capitalist Economy of community entrepreneurs 5) study the green and happiness society happened from this application. Based on the mixed 2 methodologies from quantitative and qualitative methods, the respondents accounted to 422 persons from five community entrepreneur groups in agricultural, commercial, industrial, service and One Tambon and One product (OTOP) activities were quantitatively included into this study with the systematic random sampling technique. For the qualitative study techniques, the 53 respondents were purposely selected to study with interviewing questionnaire, in-depth interviewing and focus group discussion guidelines. Both of the quantitative and qualitative data were analyzed with Statistical Computer Program and the content analysis technique respectively.

From the results, it was found that majority of the respondents were OTOP entrepreneurs. They ran their businesses between the years of 2541-2550 (63.30%). Their business scales were lower than 300,000 Baht (61.80%). 37.40% and 35.50% of them sought to gain the knowledge from the external community and the external and internal community respectively. Their knowledge gained were from many media sources (55.70%). Most of them used the body knowledge of Sufficient Economy (98.80%). At the large level, they used the body knowledge and its practical ways in their business (43.60% and 40.80%) and they were received the good effects and the lesson learnt of this application (48.10% and 48.10%). Also their business practices which effected to the integrated learning process were classified at the large level. The learning process was occurred from the real practices and the real usage of problem solutions. Their learning process was mobilized through decreasing in expenditures, increasing in incomes and money saving. The lesson learnt was drawn up at the large level and the knowledge was constructed and used under the activities of 3 loops and 2 conditions. The entrepreneurs had their money saving, decreasing in debts and expenditures. The learning center was established as the one learning source in community. Their good and appropriate practices were measured at large level. They had also their new thinking and new paradigm. Their target goals were set up and addressed to have the more qualitative than quantitative amounts. They also had their practices based on the sufficient economic activities. The results occurred from the good and appropriate practices were their capabilities in self-earning living and their strengthening in groups and networks. Their lesson learnt was measured at large level. They also had the lesson learnt both in the past and present times and in the personal/family/community and society. Their corporate social responsibilities were occurred and measured at large level and they also had their responsibilities to their colleagues/groups/networks/customers/community and environments. The happiness from their practices was shared and categorized at large level and it was occurred from the level of individual person (individual happiness, prides, good quality of life and good living) to family (warm family) and community (strengthening in community).

KeyWords: Lesson Learned, Sufficiency Economic, Community Entrepreneurs, Green and Happiness Society.

บทนำ

จากกระแสการพัฒนาประเทศในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มุ่งเน้นเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลัก ด้วยการคำนึงถึงผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ว่าประเทศไทยจะมีอัตราการเจริญเติบโตมากน้อยเท่าใด โดยมีได้คำนึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนและสังคม ขณะเดียวกันคนยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบ วิธีการ และองค์ความรู้การพัฒนา สิ่งต่างๆ เหล่านี้จากต่างประเทศ ตามวิถีทางของความทันสมัย ให้ทุกคนมีชีวิตตามที่ต้องการไปสู่ความเป็นคนทันสมัย ดังนั้นทุกคนจึงตกอยู่ภายในกระแสโลกาภิวัตน์ตามระบอบทุนนิยม เป็นประการหลัก (นรินทร์ สังข์รักษา, 2550 : 110-114) ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 -10 ซึ่งทุกแผนพัฒนาฯ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจเป็นหลักเพียงด้านเดียว ขณะเดียวกัน ปัญหาของความทันสมัยที่ทำให้ทุกคนต้องแข่งขัน แย่งชิงและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้หลายคนต้องอยู่ร้อนนอนทุกข์ มีปัญหาของสังคม เกิดความแตกแยก การอพยพย้ายถิ่น การหย่าร้างและความอยู่เย็นเป็นสุขที่มีมาแต่อดีตดั้งเดิมถูกลดทอนลง เพียงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเงินตราเป็นสรณะเปรียบประหนึ่งว่าเงินตราคือพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตผูกติดกับเงินตรา ทำให้คนในสังคมขาดคุณธรรม ขาดจริยธรรมและขาดธรรมาภิบาลไปทุกส่วน ผู้คนต่างให้ความสำคัญกับคนมีเงินมากกว่าคนมีความรู้ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2550 : 1-2)

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประสบวิกฤติเศรษฐกิจมาตั้งแต่ ปลายปี 2539 ระบบเศรษฐกิจได้เกิดการพังทลาย เกิดฟองสบู่แตก อันเป็นจุดกำเนิดที่เกิดขึ้นมาจากประเทศไทย เรียกว่า “วิกฤติโรคต้มยำกุ้ง” แต่หลังจาก 10 ปีให้หลังในปี พ.ศ. 2551 เกิดวิกฤติเศรษฐกิจของอเมริกา เรียกว่า “วิกฤติโรคแฮมเบเกอร์” ส่งผลต่อวิกฤติการเงินระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่กำลังลามไปทุกประเทศทุกหย่อมหญ้า อันเป็นผลของโลกาภิวัตน์ที่โลกไร้พรมแดน และการค้าเสรีในระบบทุนนิยม การเกิดวิกฤติดังกล่าวแทบจะไม่มีสัญญาณเตือนภัยใดๆ ให้กับสังคมทุนนิยม เสมือนกับสึนามิที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ผ่านมา นอกจากนี้สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility ; CSR) อันเป็นแนวคิดเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา การค้าหรือธุรกิจต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม กระแสเรียกร้องให้ธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรมที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลจากการพัฒนาจนเกิดวิกฤติดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อวงกว้างต่อชีวิตของผู้คนโดยตรง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรร อย่างน้อยที่สุดก็เป็นไปเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต จึงเกี่ยวพันกับชีวิตของผู้คนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจขึ้น การที่จะแก้ปัญหาได้จำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และต้องใช้ระยะเวลา

ปัญหาที่เราประสบอยู่ ณ ขณะนี้ มิใช่เป็นเพียงวิกฤติที่เกิดจากความอ่อนแอ ของระบบการเงิน ซึ่งนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอย อันที่จริงปัญหามีรากลึก เพราะเกี่ยวโยงกับวิถีการพัฒนาที่เราได้เลือกเดินในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา จากบทเรียนและประสบการณ์ที่เข้มข้นอันยาวนานของชาวนาและ

เกษตรกรไทย จากผลพวงของการพัฒนาประเทศที่ไม่ยั่งยืนในอดีต การมองปัญหาของการพัฒนาขาดความเชื่อมโยงระหว่างมหภาคกับจุลภาค เกิดการแบ่งแยกการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมออกจากภาคเกษตรกรรม มุ่งสร้างความเจริญของชุมชนเมืองมากกว่าชุมชนชนบทและไร่นา ผลที่ติดตามมาจึงได้แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความล้มเหลวของการพัฒนาชนบท ผลกระทบของการพัฒนาต่อสังคมชุมชนชนบท และสถาบันครอบครัวเกษตรกร เป็นไปได้ในทางลบมากกว่า ปริมาณการผลิตไม่อาจเพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของประชากรชาวชนบทที่เพิ่มขึ้น ทำให้ผลผลิตและรายได้ของภาคเกษตรกรรมลดถอยลงทุกขณะ ครอบครัวเกษตรกร ชุมชนเกษตรกรรมในชนบทไทย จึงไม่อาจตั้งดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย และถาวรต่อไปได้

ขณะเดียวกันคนยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบ วิธีการ และองค์ความรู้การพัฒนา สิ่งต่างๆ เหล่านี้จากต่างประเทศ ตามวิถีทางของความทันสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ปวงประชาน้อมนำไปสู่การปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างรอบด้าน สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับทุกกิจการ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีปัญหาในด้านการผลิต ทุน การตลาด และการจัดจำหน่าย ทำให้เกิดปัญหาหอบด้าน ไม่ประสบความสำเร็จ จนไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มุ่งวิจัยเพื่อถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนว่ามีบทเรียนอย่างไร การมุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งหมายถึงเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่มีการรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันดำเนินงานในเรื่องต่างๆ มีการสร้างเครือข่าย และการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดจากการประสานความร่วมมือกับสังคมภายนอก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ถอดบทเรียน การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
2. วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน
3. ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมหรือวิสาหกิจบริบาล (CSR) ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
4. ศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ากับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
5. ศึกษาความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิสาหกิจชุมชน

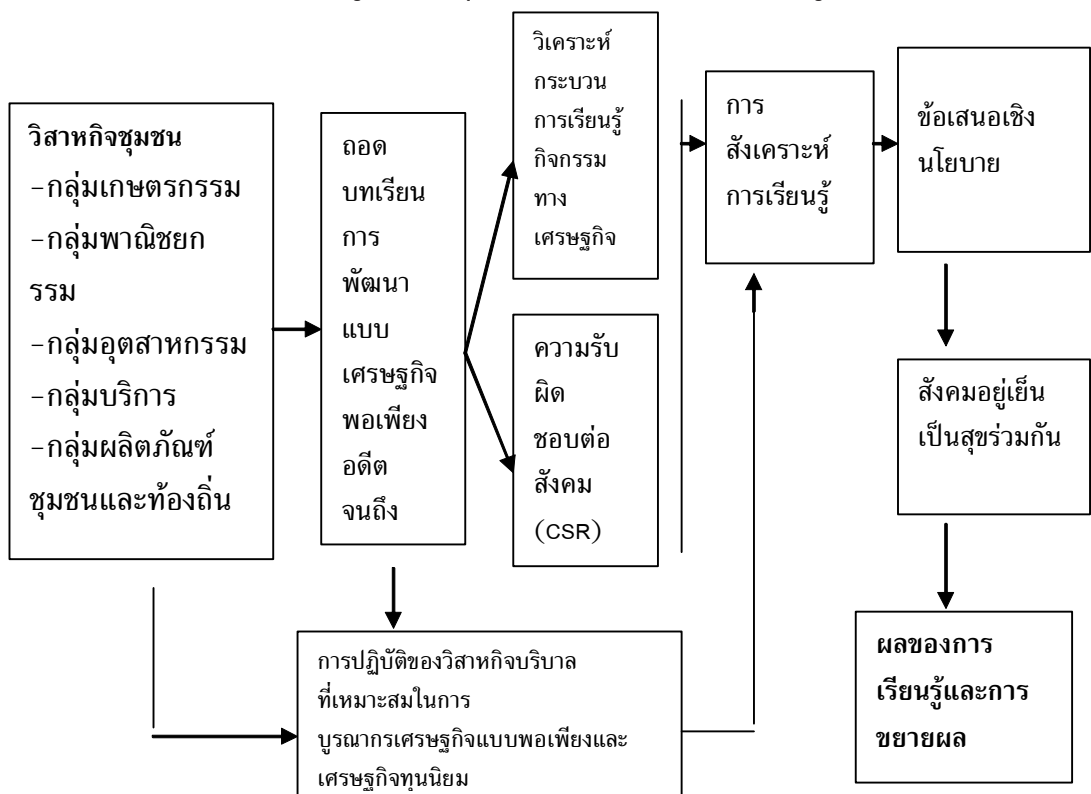
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แนวคิด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้ แนวคิด เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) แนวคิด เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดเกี่ยวกับความอยู่เย็นเป็นสุข และแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีอันเนื่องมาจากพระราชดำรินิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และการปฏิบัติที่นำไปสู่การพัฒนาตามแนวคิดและทฤษฎีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจในลักษณะต่าง ๆ ปัจจัยพื้นฐานบางประการด้านสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการความรู้ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน และการถอดบทเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยที่เป็นการเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ อย่างบูรณาการ ประกอบด้วย การถอดบทเรียนวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดราชบุรี ใน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกรรวม กลุ่มพาณิชย์กรรรม กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มบริการ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่นที่มีการพัฒนาตามแนวทางการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ประกอบด้วย ความพอเพียง 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขคุณธรรมและเงื่อนไขความรู้ ภายใต้แนวคิด เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม 3) การปฏิบัติของวิสาหกิจบริหารในการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจทุนนิยม ด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ระดับลึก และการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ก่อให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุข และขยายผลต่อไป ดังแผนภูมิที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิธิตำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาเชิงลึกของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน การสัมภาษณ์ระดับลึก จำนวน 10 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้แนวทางการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 32 คน และกรณีศึกษา (Case Study) เป็นกรณีศึกษาเฉพาะราย 11 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และยืนยันผลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดราชบุรี ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบตามสัดส่วนของวิสาหกิจชุมชน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แนวทางการสัมภาษณ์ระดับลึก ร่างการสนทนากลุ่ม และร่างการสัมภาษณ์กรณีศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยนักวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 500 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้สถิติทดสอบค่าที (Independent t – test) การวิเคราะห์แบบแปรปรวนทางเดียว (F-test) และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชน พฤติกรรมการปฏิบัติในวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ยกเว้นการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนจากกระบวนการกลุ่มในระดับปานกลาง ส่วนข้อสูงที่สุด คือ การเห็นคุณค่าของความรู้และทักษะที่ฝังในตน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น รองลงมา คือ การเรียนรู้และปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน และการใช้ความรู้เดิมผสมผสานความรู้ใหม่ในวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า และข้อที่ต่ำที่สุด คือ กระบวนการถ่ายทอดวิธีปฏิบัติที่ดีที่เป็นระบบ รวมถึงการมีการจัดทำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและบทเรียนที่ได้รับ

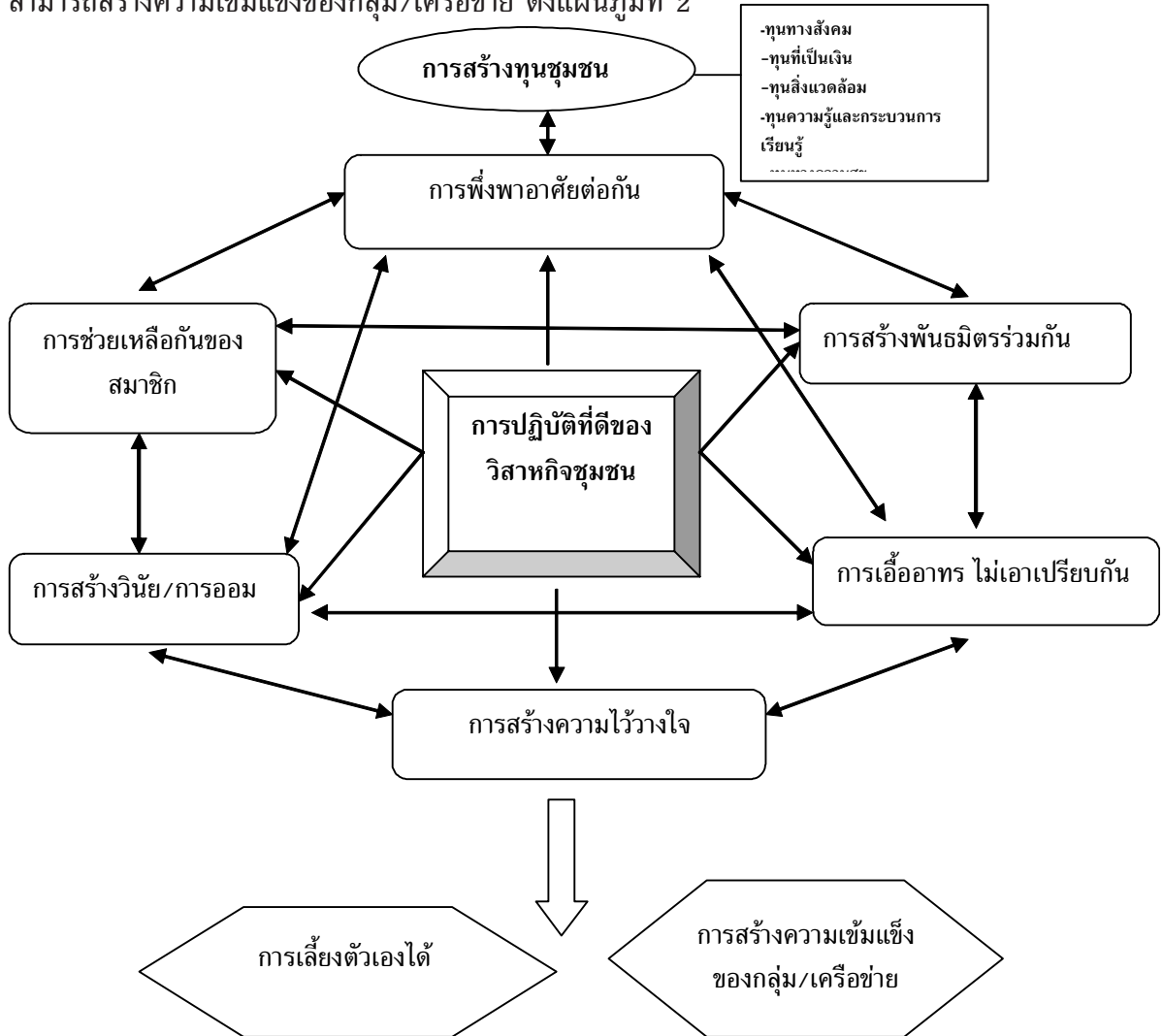
วิสาหกิจชุมชนที่ศึกษามีกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่ม/เครือข่าย การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง “รู้ สู้ ระวัง” มีการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ตามขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในวิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการสร้าง/ขับเคลื่อนเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ บทบาทของผู้นำ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การวางแผนการพัฒนา การพัฒนาด้วยแผนชุมชน การกำหนดเป้าหมายของแผน การรวมกลุ่ม/การจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย การขับเคลื่อนการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการประหยัด

บทเรียนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ความเครียดที่เกิดจากการประกอบอาชีพ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ การพึ่งตนเองได้และก่อให้เกิดความยั่งยืน รองลงมา คือ การตระหนักในคุณค่าของการช่วยเหลือตนเองในการอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า และการใช้ความรู้ควบคู่คุณธรรมในการประกอบการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ความเครียดที่เกิดจากการประกอบอาชีพ วิสาหกิจชุมชนมีการสร้างและใช้ความรู้ตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าด้วย 3 หัว 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล ในด้านวิถีคิด ความมีเหตุผลในการไม่สิ้นเปลือง ความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต ความมีเหตุผลแบบค่อยเป็นค่อยไป 3) การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ ได้รับจากแหล่งของการเรียนรู้ 2 แหล่ง คือ (1) การเรียนรู้จากภายในจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (2) การเรียนรู้จากภายนอกที่หลากหลาย ตามประเภทการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้ในวิถีธรรมชาติ 3 ระดับ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เชิงวิเคราะห์การเรียนรู้จากการวิจัย การเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และเงื่อนไขคุณธรรม รวมถึงการมีบทเรียนจากการใช้ความรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การออม การลดหนี้ และการลดรายจ่าย มีศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งให้ความรู้ในชุมชน

2. การปฏิบัติที่ดีที่ถือเป็นผลสำเร็จในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ การนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบการ รองลงมา คือ มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล ค่อยเป็นค่อยไป ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ มีการรวมกลุ่ม/ร่วมมือช่วยเหลือกันในกลุ่ม/เครือข่าย นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนมีวิธีการคิด คือ กระบวนทัศน์การคิดใหม่ การตั้งเป้าหมาย มีการเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ การปฏิบัติตามแนวทางวิถีแห่งความพอเพียง “4 ม.” ได้แก่ 1) ไม่เสี่ยงมาก 2) ไม่ดิ้นรนมาก 3) ไม่มีหนี้สิน และ 4) มีความสุข การสร้างความแตกต่างของสินค้าและบริการ การขยายงานแบบค่อยเป็นค่อยไป การกระจายความเสี่ยง การศึกษาตลาดผู้บริโภค การสร้างวัฒนธรรมร่วมของสมาชิก การปฏิบัติที่ดีในการช่วยเหลือกันของเครือข่าย : การพึ่งพาอาศัยกัน การสร้างเป็นพันธมิตรร่วมกัน การเอื้ออาทรไม่เอาเปรียบกัน การสร้างความไว้วางใจให้สมาชิก การสร้างวินัย การออมให้กับสมาชิก การช่วยเหลือกันของสมาชิก ผลของการปฏิบัติที่ดีของวิสาหกิจชุมชน คือ การเลี้ยงตัวเองได้ : รากฐานของการอุมชูตนเอง และการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย

ถอดบทเรียนวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า พบว่าวิสาหกิจชุมชนมีการปฏิบัติที่ดีหลายประการ และแตกต่างกันไปตามประเภทของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ภาพรวมได้ว่า 1) การพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน 2) สร้างพันธมิตรร่วมกัน ระหว่างกลุ่ม/เครือข่ายกัน 3) การเอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบกัน อยู่ร่วมกันได้ 4) การสร้างความไว้วางใจให้กับสมาชิกชุมชน และลูกค้า เป็นที่เชื่อถือในคุณภาพสินค้า 5) การสร้างวินัยการออม ในรูปของบัญชีครัวเรือน

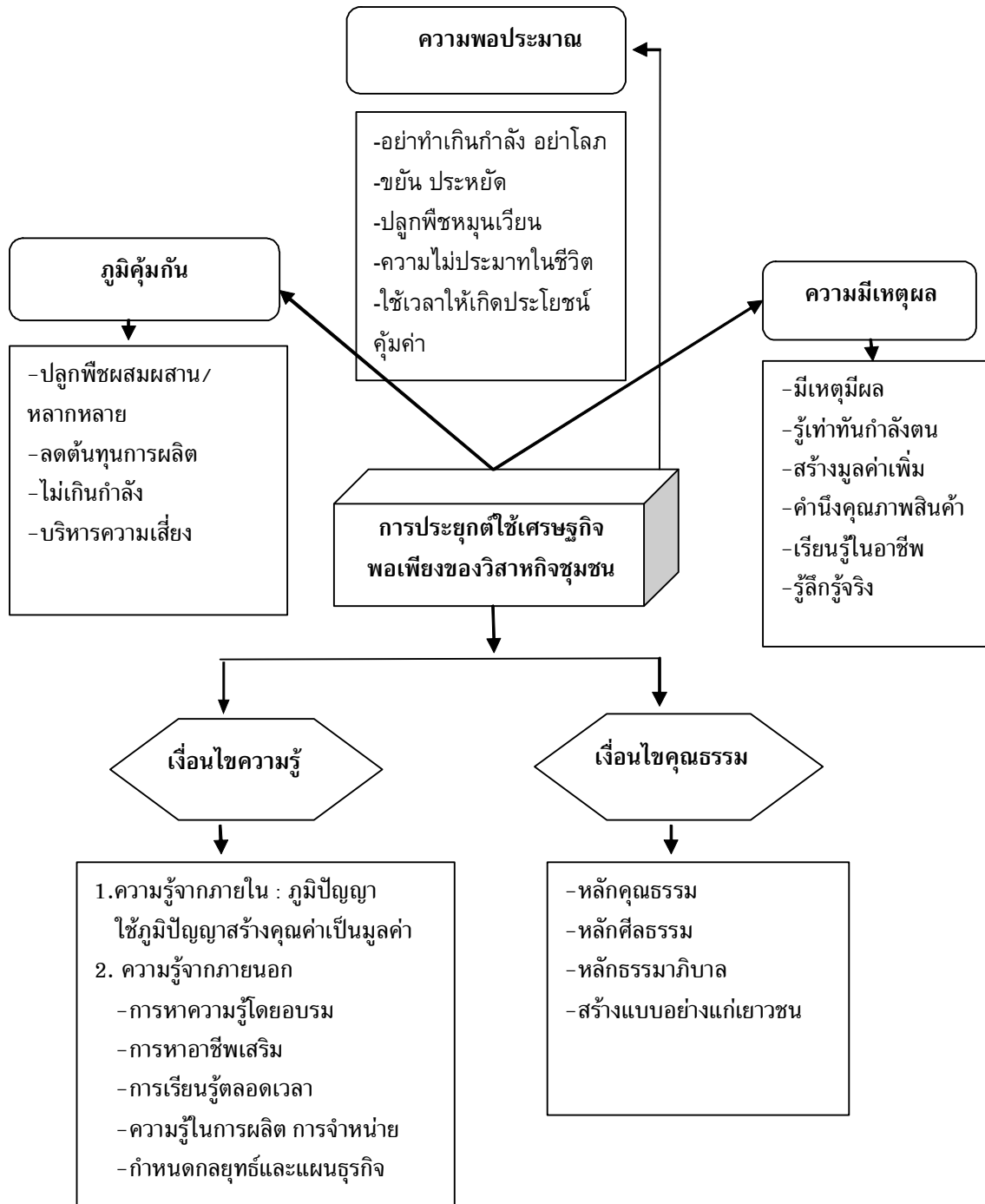
บัญชีชีวิต และกลุ่มออมทรัพย์ 6) การช่วยเหลือกันของสมาชิกในกลุ่มและระหว่างเครือข่ายทั้งวิชาการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความร่วมมือในการแยกการผลิต รวมตลาดขายด้วยกัน 7) การสร้างทุนชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนที่เป็นเงิน ทุนสิ่งแวดล้อม ทุนความรู้และกระบวนการเรียนรู้ และทุนทางความสุขจากการปฏิบัติที่ดีซึ่งนำไปสู่ การเลี้ยงตัวเองได้ของวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษา และสามารถสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ถอดบทเรียนวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ความมีเหตุผล ได้แก่ มีเหตุมีผล รู้เท่าทันกำลังคน สร้างมูลค่าเพิ่มฯ 2) ความพอประมาณ ได้แก่ อย่าทำเกินกำลัง อย่าโลภ ขยัน ประหยัด การปลูกพืชหมุนเวียน ความไม่ประมาทในชีวิต 3) ภูมิคุ้มกัน ได้แก่ ปลูกพืชผสมผสาน/หลากหลาย ลดต้นทุนการผลิต ไม่เกินกำลัง และบริหาร

ความเสี่ยง เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ความรู้จากภายใน : ภูมิปัญญาใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณค่าเป็นมูลค่า
ความรู้จากภายนอก ได้แก่ การหาความรู้โดยการอบรม การหาอาชีพเสริม การเรียนรู้ตลอดเวลา
ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ หลักคุณธรรม หลักศีลธรรม หลักธรรมาภิบาล และสร้างแบบอย่างแก่เยาวชน
ผังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 การประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชน

3. บทเรียนที่ได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ยกเว้นการกระจายความเสี่ยงและมีการบริหารความเสี่ยงจากธุรกิจในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ การมีชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข รองลงมา คือ การรู้จักแบ่งปันและไม่เห็นแก่ตัว และการก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกันตามลำดับ ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การกระจายความเสี่ยงและมีการบริหารความเสี่ยงจากธุรกิจ นอกจากนี้ยังพบ วิสาหกิจชุมชนมีบทเรียนจากในอดีต : การฟื้นความทรงจำ การขาดการเรียนรู้อย่างจริงจัง บทเรียนในปัจจุบัน จากประสบการณ์ตนเอง : บทเรียนเพื่อก้าวต่อไป บทเรียนจากประสบการณ์ตนเอง ได้แก่ 1) บทเรียนระดับบุคคล/ครอบครัว ได้แก่ การวิเคราะห์ตนเอง และการพึ่งตนเอง 2) บทเรียนระดับชุมชน 3) บทเรียนระดับสังคม บทเรียนจากการเรียนรู้ บทเรียนจากสังคมภายนอก : การเลือกรับปรับใช้ บทเรียนแห่งการบูรณาการสหวิสาหกิจ การประสานวงจรการเรียนรู้ : หลอมรวมปัญญาสู่วิสาหกิจชุมชนเข้มแข็ง

4. ความรับผิดชอบต่อสังคมจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ ความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์/ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค รองลงมา คือ ความรับผิดชอบต่อลูกค้า/บริการ เช่น การผลิตที่เน้นคุณค่ามากกว่ามูลค่า และความรับผิดชอบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรอบข้าง ตามลำดับ ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนในการขายสินค้า

5. ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาใช้ในวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและการดำเนินการอย่างโปร่งใสเป็นธรรมไม่เอาเปรียบผู้บริโภค รองลงมา คือ การมีสัมพันธ์ภาพครอบครัวที่ดี มีความรัก ความอบอุ่นร่วมกัน และสังคมมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติ ตามลำดับ ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้สามารถเข้าร่วมในการพัฒนาสังคม และมีส่วนร่วมและกระจายการใช้ทรัพยากรให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1. จากผลการวิจัย ที่พบว่า การเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนจากกระบวนการกลุ่ม ในระดับต่ำสุด ดังนั้นรัฐบาลและสถาบันการศึกษา ควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เช่น “การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงวิถีไทย” ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

2. จากผลการวิจัย ที่พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหา/อุปสรรค และบทเรียนจากความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดการอบรมหลักสูตร “การจัดการวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนและพัฒนาการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน การฝึกปฏิบัติจริงให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน รวมถึงมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

3. จากผลการวิจัย ที่พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีประเด็นกระบวนการถ่ายทอดวิถีปฏิบัติที่ดีที่เป็นระบบ และการจัดการข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และบทเรียนที่ได้รับในระดับต่ำสุด และการปฏิบัติที่ดีในการรวมกลุ่ม/ร่วมมือช่วยเหลือกันในกลุ่ม/เครือข่ายในระดับต่ำ ดังนั้นรัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณ กลไก วิธีการ โดยเฉพาะการถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติที่ดี ให้กับองค์กรชุมชน/ท้องถิ่น สรุปบทเรียนความสำเร็จและความล้มเหลว ให้กับวิสาหกิจชุมชนที่อ่อนแอ และขยายผลการเรียนรู้และการจัดการความรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าจากกระบวนการกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการพัฒนา กลุ่ม/เครือข่ายที่เข้มแข็งในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง ความอยู่ดีมีสุข และความเข้มแข็งของชุมชน

4. จากผลการวิจัย ที่พบว่า วิสาหกิจชุมชนที่ศึกษามีความเข้มแข็งของกลุ่ม สามารถพึ่งตนเองได้ แต่ยังมีผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกรวมถึงครอบครัวที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมากที่ยังอ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/อบต.) ควรกำหนดยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ในการแก้ไขวงจรแห่งความชั่วร้าย (Vicious Cycle) ทั้งการศึกษา สุขภาพ และเศรษฐกิจ ให้กับผู้อยู่โอกาส คนพิการ คนสูงอายุ และผู้ที่มีรายได้น้อยกว่าเส้นความยากจน (Poverty Line) โดยเฉพาะการมีหนี้สิน ส่งเสริมการออม การประหยัดให้เป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) เพื่อแก้ไขความยากจนให้มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน รวมถึงการมีชีวิตความเป็นอยู่แบบ “อยู่ดีมีสุข ตามวิถีไทย”

5. จากข้อเสนอแนะในแบบสอบถาม ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนให้เกิดสภาวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นองค์กรกลางในกลุ่ม/เครือข่าย และสนับสนุนการสร้างโรงเรียนวิสาหกิจชุมชนหรือสถาบันการเรียนรู้ในพื้นที่ เพื่อเป็นฐานการเรียนรู้แบบองค์รวม

6. จากผลการวิจัยที่พบปัญหาของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการความรู้และขยายฐาน ความรู้วิสาหกิจชุมชน (Knowledge-based OTO) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างมาตรฐานและคุณภาพสินค้า ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ให้มีมาตรฐานการผลิต ให้สินค้าวิสาหกิจชุมชนมีคุณภาพมาตรฐาน การเกษตรที่เหมาะสม (GAP) เครื่องหมายรับรองสัญลักษณ์ “คิว (Q)” สำหรับพืช มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น 3-5 ดาว มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) และอื่นๆ เพื่อให้ชุมชนมีการเรียนรู้ มีการปฏิบัติที่ดีสู่มาตรฐานที่กำหนด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย ที่พบว่า วิชาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้จากภายนอก และการเรียนรู้จากภายในที่มีการบูรณาการร่วมกัน ดังนั้นผู้นำกลุ่มวิชาหกิจชุมชนทุกแห่ง ควรให้สมาชิกมีการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ภายนอก โดยเฉพาะสื่อที่สำคัญต่าง ๆ และความรู้ภายใน เพื่อบูรณาการการปฏิบัติที่ดี การจัดการเรียนรู้ ว่าสิ่งใดที่ทำแล้วมีประโยชน์ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จริง กระบวนการใดบ้าง ที่ควรทำ ไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องทิศทางเพื่อชุมชนเป็นสุขได้จริง

2. จากผลการวิจัย ที่พบว่า กระบวนการถ่ายทอดวิธีปฏิบัติที่ดีเป็นระบบ การจัดการข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และบทเรียนที่ได้รับ ในระดับต่ำสุด ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ ควรสนับสนุนและขยายผลการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการวิชาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายและมั่นคง การเสริมฐานความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การตลาด มาตรฐานผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การจัดการกองทุน การออมและการประหยัด รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม ฯลฯ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ให้กับชุมชน/ท้องถิ่นและการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวที่เป็นรากฐานของสังคม การส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มิให้เกิดการอพยพทิ้งถิ่นฐานไปหาแหล่งทำมาหากินในเมืองหลวง

3. จากผลการวิจัย ที่พบว่า ความเครียดที่เกิดจากการประกอบอาชีพ และความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการและครอบครัว ควรส่งเสริมและพิจารณา หาวิธีการลดความเครียดในการประกอบอาชีพที่ต้องแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ จากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การดำเนินแบบค่อยเป็นค่อยไป และสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยการบริหารความเสี่ยง แบบ “รู้ สู้ ระวัง”

4. จากผลการวิจัย ที่พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นการรวมกลุ่มของวิชาหกิจชุมชนในการขายสินค้า และความรับผิดชอบต่อลูกค้า อยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรสร้างความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ ให้เกิดขึ้นในจิตใจ ในสามัญสำนึกของผู้ประกอบการวิชาหกิจชุมชนทุกคน โดยไม่เอาใจเอาเปรียบผู้บริโภค/ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการฝึกฝนให้ความรู้เรื่องหลักธรรมาภิบาล ความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่วัยเยาว์อย่างเข้มข้นถึงขั้นปฏิบัติได้จริง และภาครัฐควรสนับสนุนสถานที่จัดจำหน่ายที่เหมาะสมและต่อเนื่อง

5. จากผลการวิจัย ที่พบว่า วิชาหกิจชุมชนมีบทเรียนการเรียนรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการและชุมชนควรขับเคลื่อนการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ทำได้โดยให้ความรู้เรื่องของการทำกิจการแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำตามความรู้ ความชำนาญ ความถนัดของตนเอง ไม่โลภมากเกินไป และต้องฝึกให้รู้จักอดทน รอรับกำไรที่แท้จริงมิใช่มุ่งทำธุรกิจเพื่อกำไรระยะสั้น สิ่งสำคัญคือ

ผู้ประกอบการจะต้องรู้จักสภาพของตนเองอย่างแท้จริงแล้วประกอบการให้มีขนาดพอดี พอเหมาะกับความสามารถของตนเอง

6. จากการวิจัยที่พบว่า ความอยู่เย็นเป็นสุข ในประเด็นการสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้สามารถร่วมกันพัฒนาสังคม และประเด็นการมีส่วนร่วมและกระจายการใช้ทรัพยากรให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม อยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ควรสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย และกระจายการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้ได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

7. การประกอบการด้านการเกษตรกรรม ควรศึกษาบทเรียนที่ได้ และพิจารณาความเหมาะสมในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปุ๋ย ยา สารเคมีต่าง ๆ ทำกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ กุ้ง และสุกร ทำกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และสนองความต้องการตลาดท้องถิ่นเป็นสำคัญ เมื่อมีความมั่นคง มั่งคั่งแล้วจึงขยายกิจการไปสู่ขนาดโตขึ้น สิ่งสำคัญต้องมีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายองค์กรให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งซึ่งกันและกัน ทั้งการให้คำปรึกษา ความรู้ เทคนิค และวิชาการ ฯลฯ

8. ผู้ประกอบการด้านการพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม และการบริการ ควรศึกษาบทเรียนที่ได้ และทำกิจการโดยยึดหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเช่นเดียวกับการเกษตรกรรม เน้นความมีเหตุผล รู้จักประมาณตน สร้างภูมิคุ้มกัน ใช้ความรู้คุณธรรม จุดที่เน้นได้แก่ หลักธรรมาภิบาล ความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาเปรียบลูกค้าทำกิจกรรมแบบมั่นคง ค่อยเป็นค่อยไป ไม่โลภมากจนเกินไป และหวังกำไรในระยะสั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย/ภาคีของวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าในสังคมไทย
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการสร้างทุนทางสังคม การจัดการกลุ่ม/องค์กร เครือข่าย/ภาคีของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า
3. ควรมีการศึกษารูปแบบโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมและการสร้างภูมิคุ้มกันตนเองกับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในแต่ละกลุ่ม แต่ละประเภท เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็ง รวมถึงการหาแนวทางการสร้างมูลค่าของผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ของชุมชน
4. ควรมีการศึกษารูปแบบการถ่ายทอดวิธีปฏิบัติที่ดีที่เป็นระบบ และการจัดการฐานข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน
5. ควรมีการศึกษาหาวิธีการลดความเครียดจากการประกอบอาชีพ ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจโลกในยุคโลกาภิวัตน์
6. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และวิสาหกิจชุมชนที่อ่อนแอ

รวมถึงการพัฒนาแผนธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน

7. ควรมีการวิจัยการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า รวมถึงรูปแบบการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีไทย รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ของภาควิสาหกิจชุมชนและภาคประชาชน

การนำไปใช้ประโยชน์

1. การนำผลการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ความรับผิดชอบต่อสังคม และความอยู่เย็นเป็นสุขของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการให้เป็นตัวอย่างและขยายผลการดำเนินการ ผ่านกระบวนการกลุ่ม/เครือข่าย/ภาคี

2. การถ่ายทอดการเรียนรู้บทเรียนเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชน ที่ได้จากการถอดบทเรียนว่าประเด็นใดบ้างที่เป็นปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและเกิดเป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะกับวิสาหกิจชุมชนบางส่วนที่อ่อนแอและยังมีปัญหาอยู่

3. นำแนวทางการศึกษานี้มาจัดทำหลักสูตร “การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีไทย” ให้สถาบันการศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนในทุกๆระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน

4. การเร่งสร้างจิตสำนึกและปลูกฝัง คุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความไม่โลภเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงอยู่ของการประกอบการ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2552). การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การจัดการการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วันที่ 24 กรกฎาคม 2551 ณ ห้องประชุมหลวงพ่อวัดไร่ขิงอุปกัณฑ์ อาคารศึกษา 3 วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.

ณรงค์ โชควัฒนา. (2542). *เศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ. (2550). *การจัดการความรู้ : ฐานความรู้สู่สังคมธรรมาภิภาพ* ในการประชุม การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่สากล วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ห้องประชุมหลวงพ่อวัดไร่ขิงอุปกัณฑ์ อาคารศึกษา 3 วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.

_____. (2550). รายงานวิจัย ผลดีของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน : ศึกษากรณี

วารสารวิทยบริการ
ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๕

ถอดบทเรียนกระบวนการการเรียนรู้เชิงบูรณาการฯ
นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ

- จังหวัดราชบุรี. นครปฐม: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
นิพนธ์ เทียนวิหารและคณะ. (2547). *ความรู้ท้องถิ่น: การจัดการความรู้สู่การจัดการทางสังคม*.
กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
มบุญ สอนเกิด. (2549). *วิสาหกิจชุมชนกับเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน
(อัสสำเนา).
- Foote, N. W., and B. Manville. (1996). *Strategy as if knowledge manager*. Fast Company,
April, 66-67.
- Henczel, S. (2003). *Knowledge management for information professionals*. Melbourne :
CAVAL collaborative solution.
- Collison Chris and Parcell Geoff. (2001). *Learning to fly*. UK. Capstone publishing limited.
- Foote, N. W., and B. Manville. (1996). *Strategy as if knowledge manager*. Fast Company,
April, 66-67.
- Kotler Philip and Nancy Lee. (2005). *Corporate social responsibility.*, New Jersey :
John Wiley & Sons, pp.23.
- Orb, Angelica and Others. (2001). “Best practice in psycho geriatric care” Australian and
New Zealand. *Journal of Mental Health Nursing*. (2001).10,10-19.
- The National Research Council Committee on Economic Branch. (2003). *The King’s
sufficiency economy and the analyses of meanings by economists*. Bangkok:
The office of the national research council Thailand.

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 เพื่อถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า และคณะศึกษาศาสตร์ที่ให้การวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงนำผลการวิจัยมาขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการประชุมวิชาการของภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อผู้เขียน: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา
สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สถานที่ทำงาน: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
โทรศัพท์: 081-8579337, 034-255254 ต่อ 2415
โทรสาร: 034-255095 E-mail: narin2100@yahoo.com

วารสารวิทยบริการ
ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๕

ถอดบทเรียนกระบวนการการเรียนรู้เชิงบูรณาการฯ
นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

- การวิจัย การศึกษา สังคม และสุขภาพ
- สหวิทยาการ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดการความรู้

ชื่อผู้เขียน: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ
สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่ทำงาน: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

โทรศัพท์: 081-8748614, 034-255254 ต่อ 2415

โทรสาร: 034-255095 E-mail: therasah_un@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

- การวิจัย
- การวัดและประเมินผล
- สหวิทยาการ
